

СПИРО ВАСИЛЕВ - ЗАГОРИЧАНИН

ПРОТ. ЦЕНТ.
КОСТУР

Българска армия
Участието ми в Македоноодринското опълчение ~~в~~ войната срещу Турция през 1912/1913 година. *и в*

Македоноодринското опълчение се свормира в София и се състоеше отначало от 12 дружини, образуващи 3 бригади, във всяка една по 4 дружини.

Във втора бригада се числеше и VI Охридска дружина със дружинен командир запасния поручик Антон Бозуков, ротен командир на първа рота беше фелдфебела Нато Янков роден в село Загоричани, Костурско, ~~първи братовчед на майка ми~~. Аз се числех във втори взвод, но винаги бях в първи, където всички бехме костурчани-приятели и познати от по-рано.

Войната се обяви на 5 октомври 1912 година; Лозенград бе превзет от българската войска; боевете продължават към Люле Бургас, Чаталджа, а ний-продължаваме да маршируваме на "Лагера" край София и със нетърпение очакваме да заминем на бойното поле преди още да е свършена войната, тъй като новините от бойното поле са такива, че "Турция не ~~ка~~ падне, а пада!..."

Но ето че и на нашето нетърпение се тури край. Беше към края на месец октомври, когато напуснахме "Лагера" и без оръжие поехме на война...

Нашата, втора бригада, със командир подполковник Антон Пчеларов, включваща дружините V Одринска, VI Охридска, VII Кумановска и VIII Костурска, напускайки София поехме пътя за бойното поле. Първата нощ нощувахме в село Герман, Софийско. Рано на другия ден поехме през село Нови Хан, Ихтиман ~~и~~ слизаме на гара Саранбей (сега Септември), където се качихме на влак, който ни отнесе на гара Мустафа паша (сега Свиленград). Тук получихме оръжие и други най-необходими съоръжения. През село Капитанандреєво

гоним река Арда, която газейки, минахме отсрещния бряг със маршрут, довечера трябва да сме в град Димотика, който отстоявал на ни повече, ни по-малко - само около 60-65 километра. В Димотика пренощувахме. Нарездането е рано сутрин да гоним град Софлу, който вече не е на 60 километра. Указа се, че тоя усилен поход бил заради подгонения от трета бригада турски корпус на Явер паша, който бил се явил до българската граница към град ^{Кърджали} Хасково. Пристигайки в Софлу, две от дружините заеха височините над града. VI Охридска дружина продължи към град Фере, при който град стана първото сражение със намиращата се там малка част турска войска. Подгонения корпус ^{на} от "Маказа" дава сражение и бива изтискан от трета бригада. Пристигнал Фере, Явер паша прави опит да мине реката Марица, но не знаейки, че на среща е втора бригада и конната бригада на полковник Танев, но узнал, че е между чука и наковалнята, на изпратените парламентъори Явер паша прие условия за предаване със изключение на миналите реката, около 3 000 аскери. Явер паша пленен от втора бригада на Македоноодринското опълчение ~~сиди димитри~~ на 13 ноември 1912 година. Като сега виждам, пред очите ми е картината - минаването на пленената турска войска при с. Мерхамли, ^{ко}то ни остави безброй оръжие, трофеи и материали. Пленените войници на червения султан от Цариград Абдул Хамид изпратихме в България на почивка...

След първата славна победа, на другия ден поехме за Софлу - Димотика, към гара Кулелибургас.

От Кулелибургас, през град Узункюпру, маршрута ни е с. Булгаркьои, Малгарско, голямо чисто българско село в Източна Тракия. Узнавайки за пристигането на българска войска, която иде да освободи селото от турско робство, бяхме братски посрещнати и настанени в квартири. Макар и късна есен, времето беше пре-

Красно - слънчево, топло. В обучение, маршировки, в хора и песни, в радост, че сме между братя, времето течеше незабелязано, бързо. Как минаха повече от тридесетина дни прекарани в Булгаркьой, не узнахме. Но ето и края в Булгаркьой - напуснахме го със най-хубави впечатления от приема който ни бе указан от тракийските българи. Поехме пътя за голямото чистогръцко село Ашиклар, скоро пострададо от земетресение.

Ашиклар е на височина 926 м. на ~~Ченос~~ ^{Танос} даг - планината ~~Та~~ нос, откъдето се вижда ~~Мраморно~~ море, остров Мармара и други помалки. И аз се провикнах в себе си: "бре аман, шо бараме тука, ний сме на Дарданелите, на Мармара денизи"... Част от втори взвод на първа рота от VI Охридска дружина попаднахме в нова, хубава, чисто подредена квартира в семейството на бакалина кир Костаки, жена му Филомена и 18-годишно девойче Мариго. Знаех малко гръцки изречения, които ме сближиха със хазаите, поради което често бях викан на разговор. От моите чести посещения при кир Костаки естествено, че между мен и Мариго се създаваха младежки настроения. Често на гости на Мариго идваше другарката и съседката ѝ Йоанна, пред която често повтарях: "Мариго ине поли кало ке омарфо карицаки", т.е. Маригото е много добро и красиво момиче. Знаех, че Йоана ще каже това на Маригото, а Йоана смееше се на това, но и на гръцкия ми език.

Беше след коледните празници. Богоявление и Ивановден са големи християнски празници, когато Мариго ме покани да отидем и честитим имения ден на Йоана, която вече е и моя позната. Приех. Посещението вероятно бе очаквано, тъй като именицата беше приготвила нещо за "специални" гости. Добре беше и това, че в момента бяхме само тримата млади хора, та карахме по младежки. Напуснахме домът на Йоана много доволни, обаче Маригото яла калай от майка си, за-

щото ми каза: "Ас ине, перасе, ке та пераси" - нека е, мина, и ще мине.

Обичай беше на Богоявление и Иванов ден да бъде окъпан някой, че да има и пиене. Това обаче става със наддаване. Например. Аз давам 50 оки вино да бъде окъпан Иван. Иван дава 60 оки вино да бъде окъпан Стоян. Тоя разговор се водеше в квартирата, когато със Маригото се връщаме от посещението ни у Йоана, когато се провикнах: "Срещу 60 оки ашиклареко, приемам да бъда окъпан". Предложението ми бе прието от един опълченец, скоро дошъл от Америка да вземе участие във войната. След като се заплати виното на кир Костаки, хвърлям горните дрехи, взимам шинела и всички слизаме пред външната врата, където върху ми безцеремонно се изляпяла ~~много~~ ^{всичка} богоявленска вода. Герой, но със последствия.. Грабнах шинела, бегом по стълбите в стаята, обличам сухи долни дрехи; обличам горните и сядаме да консумираме 60-тех оки вино със хубав говежди суджук за мезе.

Както казах окъпването има последствия. В разгара ^{първи} на пиенето, песните и хорото, ето двама полицаи от VIII Костурска дружина, със натъкнати на пушките ножове безцеремонно се обърнаха към мене със думите: "Стани и пред нас". Вика те началника на полицията". Тръгнах и мисля за последствията. Какво мислят останените да гуляят другари, не зная, но аз мъчно изкачвах стълбите, за да се ява при началника. Но все още имам кураж, държа се, защото всички полицаи начело със началника, Кольо Турчето от с. Мокрени, Костурско, са приятели, познати костурчани и леринчани. Но Турчето много сериозно се обръща към мене: "Е, до кога ще гяволуваш, до кога ще излагаш името на Опълчението със глупостите - любов със гъркинчето, по именици, подлагаш се публично, гол да те къпят за вино и др. подобни. За тия ти щуротии наказан си със

25". Мъча се да се защита, да отговоря, но разлютения началник нарежда да бъда подложен на наказанието. Спростнат на чардака, Ичо от Екши Су ще изпълни заповедта. Но в момента, когато да почне, еп- така ме изкиска, че дървото, със което щеше да бухти, падна от ръцете му. Комедията, за мене трагедия, завърши със вино, мезета а и песни.

30 януари 1913 година, Ашиклар. Днес е Антоновден, имения ден на бригадния Антон Пчеларов и дружинния на VI Охридска Антон Бозуков. Кафенето гъмжи от опълченци - кой кафе, кой чай, кой по една малка или голема гроздова. Тук съм и аз: "Знаете ли що, в обръщам се към присъстващите, днес е Свети Антон, нашите коман- дири са именици, да отидем и им честитим, все ще падне нещо и за нас". А и друго съм намислил да им кажа: "Ходим по села, пътуваме из незнайни и не чути места, които не сме и сънували. Защо да не бъдем изпратени из нашите родни краища, например всека дружина в Околийския център"? Да съм казал нещо повече, или пък тоя, който е направил достояние казаното от мен да е прибавил нещо и от себе си? Аз бех потърсен от ротния по нареждане на дружинния. "Бунт?!" Но кому можеше да мине онова време за бунт? Никакъв бунт, а прос- то младежки локален патриотизъм. На гости на имениците, когато се говорило за "бунтовника" Спиро Василев, случил се и моя съсе- лянин Димитър Христов, адютант на подполковник Ал. Протогеров, кой- то като узнал, че става дума за неговия съселянин, обвиняван в бунтарство, намесил се в разговори, казал на Бозуков: "А бе Бозук, нима не ти се е случило да видиш "бунтовника", мой съселянин и роднина на бай Нато, как по цел ден трака пулове и играе в кафе "Македония"? Моля те, недей да се създава от нищо нещо. Той е голям локален патриот". Така приключи "бунта" в Ашиклар на 30. I. 1913 година. Аз му се отблагодарих ^{на бай Димитър} със надгробното слово което

произнесох на погребението му в София.

Защо беше дългото пребиваване в Ашиклар, за опълченците са-
остана тайна, но много често дружините излизаха по крайбрежието на
морето, по селата Ганос, Хора, Марьофите и др. Времето беше чу-
десно, слънцето печеше, някои се опитваха да се къпят. Боевете по
Булаирския фронт продължаваха ожесточено, където VII Рилска дивизия
и други полкове правеха опит да изтикат турците, но безуспешно;
което значи оправдаваше нашето напускане на Ашклар. Напускане-
то на Ашклар може би най-много се отрази на мен и... Мариго,
разделата с която бе мъчна. Повече от 30 дни в разговори и срещи,
обещания, че след войната ще дойда да я взема и отнеса в Загори-
чани?... Младост!

От Ашиклар, маневрирайки два-три дни, ден и нощ, отправих-
ме се на височините Ганос даг, 926 м. над морското равнище, под
които са посещаваните села Ганос, Хора, Марьофите, Шаркьой. Крайбре-
жието се пази от първа бригада. В Шаркьой има болни наши опълчен-
ци. В пространството на морето се виждат много транспортни кора-
би, които под прикритието на бойни единици, между които и "Хамидие"
Енвер бей, бившия водач на Хуриета от 1908 г. ще прави опит за
десант и прогонвайки опълчението от позициите, ще се яви в помощ
на турската позиция при Булаир. Първата нощ успел да стовари на
брега, за да избие болните и ранени опълченци в Шаркьой. VI-та
Охридска дружина е в центъра и води бой за отхвърляне противника
в морето. Нашата батарея удря и разрушава понтонните мостове, не
успеващите да се качат в параходите турски войници викат Аллаха
на помощ, дават се в морето. Ужасна картина. Гледахме как турски-
те параходи се оттеглят вътре в морето, а "Хамидие" хвърли пос-
ледната си граната и отпътува за Истанбул. Победа, голяма победа!
Дните 26, 27 и 28 януари 1913 г., са не по-малка победа от оная над
Явер паша при Мерхашли през 4, 5, 6 и 13 ноември 1912 г.

Енвербековият опит за десант пропадна. Човека, който искаше да спаси булаирските турски войски, със която цел тръгнал от Истанбул, ще трябва да се завърне, но как ще гледа приятели и неприятелите, пред които се хвалел, че ще извърши чудо!...

Останало крайбрежието на Мраморно море свободно от турска войска, VI Охридска дружина е изтеглена в село Булгуркьой при джодове, кал, студ и то доста продължително време. Почивката ни в селото продължава. Тук, ако не съм забравил, каточели ни завари падането на Одрин - 13 март 1913 г. - Одрин падна! "Ура" викаме и очакваме мир, който мен ще отведе в Загоричани и ще се завърна в Ашиклар да взема със себе си първата любов - Маригото! Но, язък, излъгах се!...

Към края на м.април заболях; опасявайки се обаче от по-сериозно заболяване, взех разрешение и заминах за гр.Малгара. Там намерих почти всички четници-комити, които още преди обявяване войната бяха изпратени в Македония, като авангард на българската войска. Тук са и моите костурчани с Чекаларов на чело. Тук е и моят съученик от Костурското третокласно училище Иван Москов, при когото останах на квартира. На другия ден потърсих болницата и лекарска помощ, където за щастие намерих доктор Герганов, тесен социалист, познат от София, който ме прие много любезно и ме задържа няколко дни в Малгара, като редовно се явавах на преглед. Виждайки сериозното ми заболяване разреши 40 дни отпуск по болест и ме отправи през град Родосто за гара Муратли, и от там за София. Във влака срещнах македонския войвода Хр.Чернопеев, ^{с когото} ~~с когото~~

Войната с Турция считаше се за приключена, но моето здравословно състояние не се подобряваше. Лечението продължава в София. Станах отпускар по болест. Вече е юний месец. Македоноодринското опълчение наново е в първите редове на българската армия. То е вече на война срещу бившите съюзници и при "Султан теле" проявя-

ва чудии от храброст и издържливост. За тия прояви на Опълчението покойния генерал Сава Савов с възхищение говореше в Цариград за тия подвизи. Но до победа срещу съюзниците не се стигна. Стигна се обаче до Букурещ, където през м.юлий 1913 г. България бе унижена, а от Македония остана това, което днес е на лице - разпокъсана на три....) а за *Владимир* само *Тирн*
край д. 7. Юв. кил. АВАНТИ

София, февруари 1967 г.

ЦЕНТ. ДЪРЖ.
ИСТОК.